

УДК 37.026

ПЕРЕДОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

Ткач Ганна Валеріївна, кандидат педагогічних наук,

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — У роботі на основі аналізу значної кількості літератури відображено теорії передового педагогічного досвіду і практику його вивчення, узагальнення та розповсюдження.

Ключові слова — вчитель, передовий педагогічний досвід, педагогічна наука, розвиток.

Важливим резервом підвищення ефективності діяльності загальноосвітньої школи є широке впровадження в практику передового педагогічного досвіду, використання кращих здобутків як учителів-практиків, так і науковців у процесі навчання і виховання підростаючого покоління.

Передовий педагогічний досвід як результат творчого пошуку учителів загальноосвітніх шкіл, що має більшу ефективність за певними показниками у порівнянні з загальновідомим (Б. Гершунський), відіграє особливу роль в освітньо-педагогічному просторі. По-перше, він зумовлює розвиток педагогічної науки, «живить» її новими фактами, ідеями, створює нові цінності, виступає критерієм істини розроблених теоретичних положень; по-друге, – стимулює вчителів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення, пошуку нових оригінальних засобів, методик, прийомів організації навчально-пізнавальної діяльності та виховного процесу в школі, реалізації професійно-педагогічних функцій на засадах активності й творчості, що, безумовно, впливає на зростання їхньої майстерності. По-третє, впровадження критично опрацьованих передових ідей, концепцій, систем, методик забезпечує підвищення в цілому

рівня діяльності навчального закладу, всіх його ланок і напрямів роботи.

Аналіз матеріалів періодичних видань свідчить, що саме у 70-х роках визначалися компоненти процесу засвоєння вчителями передового досвіду і досягнень педагогічної науки: змістовий, операційний, мотиваційний, контрольний-корекційний, а у 80-х роках В.Паламарчук поставила питання про модернізацію названих компонентів, зокрема, вона більш глибоко розкрила операційний, який за її переконанням, є визначальним на етапі втілення нової ідеї. Під новою педагогічною ідеєю розумілось узагальне судження, висновок з передового досвіду, наукового експерименту, що вносить істотні зміни у педагогіку і дає змогу досягти ефективних результатів у навчально-виховному процесі. Нова ідея є ланкою, яка пов'язує педагогічну науку і передовий педагогічний досвід.

Як свідчить проведене дослідження В. Паламарчук збагатила теорію ППД визначенням і характеристикою принципів, яких слід дотримуватися для забезпечення активно творчої діяльності вчителів в освоєнні нових ідей: цілеспрямованості, системності, поетапності, оптимізації, диференціації і індивідуалізації. Так, цілеспрямованість – вихідний принцип системного підходу до втілення досягнень науки і передового досвіду в практику. Цільова частина програми передбачає розробку ієрархічної системи – «дерева цілей». Вона, зазначала В. Паламарчук, може задаватися описово, графічно, схематично. Цілеспрямоване втілення нових ідей у практику роботи передбачає свідомий вибір теми роботи школи чи методичного об'єднання, постановку завдань застосування, прогнозування кінцевого результату.

Системне втілення результатів та ППД дозволяє врахувати методистом у процесі реалізації програми всіх сторін педагогічної майстерності вчителя.

Оптимізація – дає змогу вибирати найкращих варіантів з урахуванням а) досягнення кожним учасником реально можливо-го в даний період рівня знань, умінь і навичок, розвитку і виховання, т.б. підвищення рівня його педагогічної майстерності; б) часових, матеріальних, фізичних витрат.

Індивідуалізація, диференціація реалізується в процесі підвищення кваліфікації вчителів завдяки особистісному підходу. Наприклад, методист міського методкабінету м. Дрогобича Д. Рупняк розробив три програми для освоєння нових ідей вчителями, які мають неоднаковий рівень педагогічної майстерності. Учителі-майстри опановали нові ідеї, розв'язуючи творчі завдання. Інші вчителі працювали у творчих групах або самостійно. Для менш досвідчених учителів розроблено програму алгоритмів з опанування критеріями і способами оптимізації. Молоді вчителі, які працювали під безпосереднім керівництвом методиста за даними першоджерелами й алгоритмами, частіше вдавались до моделювання уроків, практичних завдань [5]. Диференціація до втілення ідей ППД реалізується не тільки завдяки адаптації змісту нової ідеї до рівня педагогічної майстерності вчителя, а й відбору оптимальних методів і форм роботи.

Значний внесок у розвиток теорії ППД вніс Ю. Бабанський, який чітко окреслив основні питання проблеми педагогічного досвіду, що, на наш погляд, свідчило про певний рівень узагальнення, що відбувся наприкінці 80-х років. Так, розуміючи під передовим досвідом такий досвід, який забезпечує більш високу ефективність навчання і виховання учнів, чим це має місце в масовій практиці вчителів, Ю. Бабанський розлічав ППД

а) за змістом: він може носити комплексний характер або стосуватися лише окремих сторін педагогічної діяльності (уроку, виховних заходів);

б) за широтою кола учасників в ньому педагогів (досвід окремого вчителя, досвід методичного об'єднання викладачів, досвід колектива учителів школи, району, міста, області);

в) за ступенем творчої новизни (репродуктивний, пошуковий, дослідницький характер ППД).

Визначаючи діаментичність ППД (він розвивається, змінюється, проходить стадії росту, стабілізації, перетворення у звичайну норму), вчений запевняв, що індивідуальний новаторський досвід поступово перетвориться в колективний масовий.

Ю. Бабанський чітко визначив функції ППД: стимулююча творчу діяльність учителів, навчаюча (розширює педагогічний світогляд учителів і збагачує їх новими навичками і вміннями), виховна (виховує викладачів на позитивному прикладі), розвивальна – розвиває такі особистісні якості учителів як новаторство, творчість, ініціатива, пошуковий стиль діяльності; експертна (здійснює своєрідну оцінку перспектив розвитку масової шкільної практики). Констатує зв'язок ППД з педагогічною наукою, Ю. Бабанський підкреслював, що з одного боку, він виникає, як правило, на базі наукових ідей, положень, рекомендацій, а з іншої – створює практичну базу для розвитку самої науки.

Аналізуючи систему вивчення, узагальнення і розповсюдження передового досвіду, Ю. Бабанський детально характеризував зміст діяльності кожної його ланки, визначив основні напрями їх удосконалення: розширення діапазону вивчаемого досвіду; забезпечення комплексного підходу до процесу вивчення ППД; розкриття сутності досвіду, що вивчається, а не вдаватися тільки в деталі, які можуть закрити його принципове направлення; урахування не тільки інтенсивності роботи викладача, але й раціональність затрат часу і зусиль педагога і учнів; усвідомлення того, що в основі зародження і розвитку ППД лежить ініціатива і самостійність педагогів [2].

Особливістю 70-80-х років став новаторський рух, як візитна картка, як вершина передового педагогічного досвіду, але теоретично він розроблений не був. З'явилися окремі публікації, зокрема Ф. Терегулова, М. Скаткіна. Ретельний огляд літератури того періоду свідчить, що під інновацією розумівся комплексний процес створення, розповсюдження і використання нового практичного

засобу для нової (або кращого задоволення вже відомої) суспільної потреби. У досліджуваний період інноваційний феномен мав чітке і добре усвідомлене соціально-економічне значення. А під новаторством, що вирізнявся обов'язково новизною ідеї, форм і методів роботи вчителя або педагогічного колектива; ефективністю (підтвердженням позитивними результатами протягом декількох років) можливість творчого застосування даного досвід іншим учителем або колективом, з урахуванням особистісних якостей, умов в яких протікає навчально-виховний процес [6].

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Изучение и распространение передового педагогического опыта / Ю.К. Бабанский // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 1. – С.8–12.
2. Бабанский Ю.К. Интенсификация процесса обучения / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1987. – 399 с.

3. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса в школах Ростовской области / Ю.К. Бабанский // Советская педагогика. – 1970. – № 10. – С.15–26.

4. Бабанский Ю.К. Роль передового опыта учителей в развитии педагогической науки / Ю.К. Бабанский. // В кн.: Методологические проблемы изучения, обобщения и спользования передового педагогического опыта. – М., 1978. – С.30.

5. Паламарчук В.Ф. Принципы, формы і методи втілення нових педагогічних ідей в практику // Педагогіка: Респуб.наук.-метод. збірник, вип. № 28. – 1989. – С.81–86.

6. Терегупов Ф.Ш. Учителю о передовом педагогическом опыте. Уфа. – Башкирское книжное издательство, 1990. – 203с.

Автори

Ткач Ганна Валеріївна, викладач кафедри педагогіки та іноземної філології, ХНЕУ ім. С. Кузнеця (annatkach2311@gmail.com).

Тези доповіді надійшли 06 лютого 2017 року
Опубліковано в авторській редакції.